

Mit olvasnak és mit szeretnének olvasni az újpesti munkások?

Beismeréssel kezdjük: ez a cím sokkal nagyobb igényűbb annál, semhogy teljes joggal szerepelhetne egy rövidke cikk élén. Megbízható és kimerítő választ a benne megfogalmazott kérdésre csak egy vaskosságával is tiszteletet gerjesztő tanulmány adhatna, mindenkire és mindenre kiterjedő vizsgálatának tévedhetetlen adataival. A mi cikkünk legfeljebb jelzéseket közölhet, tüneteket, amelyek — éppen, mert *tendenciákat* érzékeltetnek — valamelyes támpontot mégiscsak nyújtanak egy viszonylagos érvényű általánosítás számára. Ezért tűztük lobogóul e kérdést: van annyira fontos, hogy akkor is feltegyük, ha teljes értékű választ megközelítően sem tudunk rá adni.

Mit olvasnak az újpesti munkások?

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár szabadpolcos rendszerű helyi fiókja, amely impozáns termeivel és könyvállományával alaposan rácafol a fiók elnevezésre, mindenképpen alkalmas hely ahhoz, hogy munkatársai e kérdésre választ keressenek. Az olvasók zöme munkás. A szabadpolc pedig a *válogatás* fesztelen szabadságát biztosítja, az olvasócédulákat tehát akár *szavazólapok*nak is tekinthetjük, amelyekkel a munkásolvasók naponta leadják voksukat a könyvkiadás, a könyvterjesztés és a beszerzési politika mellett. Vagy ellene.

A könyvtár munkatársai mozgalmat kezdtek az ipari tanulók és ifjúmunkások olvasói érdeklődésének felderítésére. „Mindennap egyet” — ezt a nevet adták a mozgalomnak: mindennap beszélgetést kezdeményeztek egy-egy kiszemelttel. Összesen 108 fiatal (86 fiú és 22 lány) érdeklődését puhatolták ki ily módon. Feljegyzéseik összesítésétől maguk sem reméltek meglepő eredményt, nagyjából az a kép rajzolódott ki, amit várni lehetett: a fiúk és a lányok érdeklődése *jelentősen eltér* egymástól. A lányok a „szép szerelmes” regényt kedvelik, a „nagy drámai szerelmeket”, a „családi tragédiák” rajzát, s általában az olyan könyveket, amelyeken „jót lehet sírni”. A fiúk az „izgalmas könyveket”, a „kalandos detektív” és „kémtörténeteket” szeretik, néhányan pedig kifejezetten a „ponyvára” szavaztak.

A XXII. Kongresszus anyagának tanulmányozásához ajánljuk

- A Szovjetunió Kommunista Pártjának története
- A Szovjetunió Kommunista Pártjának Programja
- A kommunizmus építőinek kongresszusa (1961. október 17—31.)

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ

A könyvtárosok azonban nem elégedtek meg ennyivel. „Ifjúsági polc”-ot rendeztek be 200 könyvvel, hogy hat hónap után megállapíthassák: hogyan veszi igénybe a 108 kiszemelt fiatal e polc *számukra* összeválogatott állományát. A hat hónap utáni *legfőbb* tanulság: a fiúk e polcon találtak meg szépirodalmi olvasmányaik 31 százalékát. Űgy tűnik: a könyvkiadás jobban kielégíti a fiúk kalandregény-vágyait. Az a tény viszont, hogy a lányok csak 17 százalékát lelték meg itt olvasmányaiknak — bár minden rendelkezésre álló ifjúsági mű felkerült a polcra — jól példázza a krónikus leányregény-hiányt. A verseskönyv kölcsönzés arányszáma a lányokat dicséri: könyveik 5,5 százaléka verses. A fiúké csak 3,4 százalék. A leginkább nyugtalanító eredmény: az ismeretterjesztő könyvek iránti érdeklődés aránytalansága. A fiúk kölcsönzött könyveinek 24,4 százaléka ismeretterjesztő volt, s arányosan oszlott meg benne a természettudomány, a technika, a politika és az útleírás — a lányok 7 százalékos arányszáma viszont lehangelőan kicsiny ehhez képest, főként ha megfontoljuk, hogy többségükben csak útleíró és háztartási könyvekről van szó.

Hogy kik az újpesti könyvtár munkásolvasóinak kedvenc írói, erről legutóbb kérdőíves módszerrel igyekeztek meggyőződni a könyvtárosok, s miként Ordas Iván és Kováts György 1000 diósgyőri munkás közötti vizsgálódása esetén (lásd Ordas Iván: *Szocialista brigádok tagjai között Diósgyőrben*. A Könyvtáros 1961. 8. sz.), itt is bebizonyosodott e vizsgálati módszer eredményeinek rendkívüli viszonylagossága. A listavezetők névsora még csak mutat valamiféle törvényszerűséget, a sorrendben 15—20. kedvenc után azonban teljességgel összezavarodik a kép, s ezért semmiféle következtetés levonásához nem nyújt lehetőséget.

Mindkét lista arról tanúskodik, hogy a *romantikus vagy romantikus színezetű regény* (Jókai, Mikszáth) változatlanul uralja a helyzetet, de hogy lassan mégis a *realizmus* irányába tolódik az érdeklődés, arról mindenekelőtt Móricz Zsigmondnak tíz évvel ezelőtt még elképzelhetetlen harmadik-negyedik helyezése árulkodik. Egyéb törvényszerűség aztán nincs is. A diósgyőri lista jórészt annyiban különbözik az újpestitől, hogy Harsányi Zsolt neve is felbukkan, továbbá három nőíróé: Kaffka Margit, Fehér Kláráé és Thury Zsuzsáé. Az előbbi az irodalmi giccs iránti nosztalgia létezésére figyelmeztet, az utóbbit pedig az magyarázza, hogy a diósgyőri megkérdézettek között munkásnők is voltak.

A külföldi kedvencek listájának szinte hajszállara azonos a tanulsága. Jókainak Dumas és Verne felel meg, a realizmus előretörését pedig ez esetben Balzac, Tolsztoj, Gorkij, Thomas Mann, Solohov stb. „előkelő” helyezése jelzi.

Mit szeretnének olvasni?

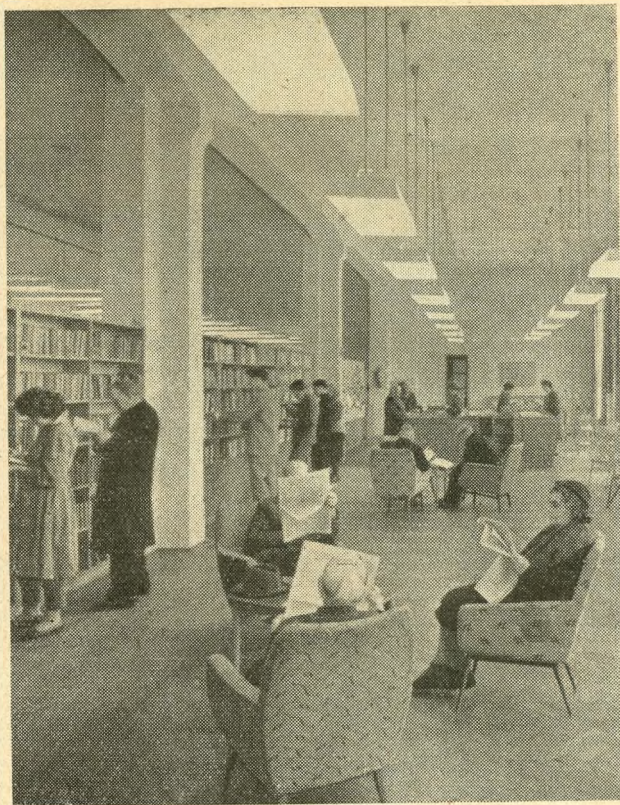
Hogy mit szeretnének olvasni az újpesti munkások, arról az eddigiek is sokat elárulnak; a beszélgetések és a kérdőíves puhatolódzások eredményei pedig — úgy tűnik — nagyjából megegyeznek a könyvkiadás és a könyvterjesztés tapasztalataival.

Mindenekelőtt egyértelműen cáfolják azt a babonát, mintha a mai téma, mai mondanivaló követelése valami mondvacsinált és pusztán hivatalos irodalompolitikai követelés lenne. A mai téma és a mai mondanivaló a munkásolvasók legtermészetesebb igénye, a könyvtárosok naponta találkoznak vele. (Ilyen eredményt hozott az előbb említett díósgyőri felmérés is.) Néha olyan naív-megható formában is, mint annak a munkásasszonynak esetében, aki előadta: „Tetszik tudni, én olyan regényt kérnék, amelyben egy munkáscsalád szerepel. Az apa ügyes ember, jó munkás, józan állapotában nagyon kedves is — de hát, sajnos, ritkán józan. Két lánygyerek él a családban, az egyik jó tanuló, derék gyerek, a másik meg — tudja isten — olyan rosszaságra hajló. És hát a feleség. Hogyan birkózik meg a család gondoljaival? Mit tanácsol az író? Ilyen regényt szeretnék.” Persze hogy elérzékenyül a könyvtáros: túlságosan nyilvánvaló, hogy ez az asszony saját bajaira keres orvosságot a könyvben. Hogy pedig az ilyen orvosságnújtás íróhoz méltó feladat, azt csak a cinizmus tagadhatja. Vannak aztán száraz adatok is persze, mint például a 108 munkásfiatal korábban emlegetett hathónapos megfigyelésének egyik eredménye: a kikölcsönzött 382 magyar szépirodalmi műből 226 (kb. 60 százalék) mai szerző mai témájú műve volt.

Hogy műfaji és tematikai arányaiban hogyan oszlanak meg a munkásolvasók igényei, arra legutóbb 200 olvasó kérdőíves válaszaiból próbáltak feleletet kapni.

Mi a teendő?

A válaszok a kiadói és könyvterjesztői tapasztalatokat igazolják. A kép, amely belőlük kibontakozik, rendkívül megnyugtató: nyoma is alig akad benne a megengedhetetlen egyoldalúságnak. Más kérdés, hogy ezeket az igényeket milyen színvonalon elégíti ki a könyvkiadás és a könyvterjesztés. A gyengébb arányszámokkal szereplő műfajok és témák némelyikénél mindenesetre akad elgondolkoznivaló. Alig hihető, hogy kialakulásukban befolyásolhatatlan természeti törvények játszottak volna szerepet. A filozófiai művek iránti érdeklődés kicsiny arányszáma például azzal is magyarázható, hogy nincsenek a filozófia kérdéseit népszerűen tárgyaló könyveink. Egyáltalán: kitűnő könyvkiadásunk egy s másban lehetne figyelmesebb a könyvvásárlókhoz és könyv olvasókhoz. Minden könyvben elkelve például néhány mondat írói életrajz, szerzői arckép (fénykép vagy rajz), sőt tömör annotáció is. A szabadpolcos könyvtárak munkatársai és a könyvterjesztők a megmondható, kicsoda olvasó és vásárlófogó tényező, ha a bizonytalan érdeklődésű „ügyfelek” egy perc alatt megállapíthatják:

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár újpesti fiókjának kölcsönzőterme

milyen szerzőnek milyen könyvét tartják kezükben. Ily módon elkerülhetők az olyan gyakori esetek, hogy a pusztán könyvcím alapján tájékozódók csalódjanak a kikölcsönzött vagy megvásárolt könyvekben. (Csak két példát: az újpesti könyvtárban rejtélyes népszerűsége támadt az idősebb olvasók között F. Rácz Kálmán: *Férfihűség* című regényének. Csak véletlenül derült ki, hogy ez a cím azonos egy „régiszip” film címével, ifjúkori nosztalgiákat ébresztett fel tehát, sőt a mondanivalóságbeli azonoság hitét keltette. Bárány Tamás *Üzött vadja* ön-maga értékén kívül — annak köszönhetve népszerűségét, hogy Ramuz *Üldözött vadjával* tévesztették össze.) A lényeg az, hogy nem szabad a véletlenre bízni az igények kielégülését, de továbbalakulását sem. Hasznos lenne például, ha minden könyv felhívna az olvasó figyelmét a szerző más műveire, az életrajzi regények végén pedig megtalálhatná a regényhősről írott tudományos és ismeretterjesztő művek jegyzékét is. Az ilyen „árukapcsolás” jelentősége — erről ismét csak a könyvtárosok és könyvterjesztők tanúskodhatnak — szinte felmérhetetlen.

Hogy mit olvasnak és mit szeretnének olvasni az újpesti munkások — ennyiben tudunk válaszolni reá. E válasz gyakorlati tanulságain túl — talán elsőül is — egy társadalmi-politikai tanulság kínálja leginkább magát: egyre illuzorikusabbakká válnak az ilyen osztályszempontú vizsgálódások. Érlelődőben van ugyanis kulturális forradalmunk egyik szép gyümölcse: a munkásság felzárkózik a társadalom minden rétegéből verbuválódó olvasói elithez.

Faragó Vilmos